

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**



Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історії України і методики викладання історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ПРЕДМЕТІВ

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

Освітня програма: **«Середня освіта (Історія)»**

Предметна спеціальність: **014.03 Середня освіта (Історія)**

Спеціальність: **014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)**

Галузь знань: **01 Освіта/Педагогіка**

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 7

Від 29 січня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Методика навчання суспільствознавчих предметів
Викладач (-і)	к.і.н., доцент Паска Богдан Валерійович
Контактний телефон викладача	0967192008 0500807580 (Viber)
Е-mail викладача	bohdan.paska@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	<u>3</u> кредити ЄКТС, <u>90</u> год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pro/
Консультації	Четвер, 15.00–17.00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Курс розроблено таким чином, аби надати учасникам навчального процесу – майбутнім бакалаврам за спеціальністю «Середня освіта (історія)» – необхідні знання, вміння та компетентності для оволодіння основами методики викладання суспільствознавчих предметів у середній школі. Дисципліна спрямована на здобуття професійних знань про структуру та зміст суспільствознавчих предметів на базовому рівні загальної середньої освіти, досвід організації та проведення уроків, систему оцінювання рівня учнівських досягнень, дидактичні засади теорії і методики навчання курсів громадянської та історичної освітньої галузі. Курс повинен сприяти розвитку комунікабельності й методичної майстерності студентів. Метою дисципліни є підготовка вчителя суспільствознавства, який володіє теоретичними знаннями з методики навчання суспільствознавчих предметів, навичками проведення уроків із використанням сучасних технологій навчання, творчо підходить до навчального процесу, виховує повагу до національних та загальнолюдських цінностей, виховує активну громадянську позицію. «Методика навчання суспільствознавчих предметів » є нормативною навчальною дисципліною зі спеціальності “Середня освіта (Історія)”, яка викладається в 7-му семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Особлива увага при вивченні курсу приділяється формуванню аналітичних навичок, вмінню доцільно використовувати отриманні знання для вирішення теоретичних та прикладних проблем.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	

Мета нормативної навчальної дисципліни «Методика навчання суспільствознавчих предметів» – підготовка висококваліфікованих фахівців на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія); засвоєння і поглиблення студентами теоретичних і практичних знань, умінь і навичок студентів з методики викладання суспільствознавчих предметів на базовому рівні загальної середньої освіти. Завданнями курсу є дослідження і опанування закономірностей навчання суспільствознавчих предметів, методів та прийомів проведення навчальних занять для учнів базової середньої школи; виділення наскрізних понять курсів, формування в учнів понятійної системи; планування і проведення уроків за допомогою сучасних технологій і методів навчання; ознайомлення студентів із традиційними та інноваційними методами і технологіями навчання, прийомами і завданнями інтерактивного навчання школярів. За результатами навчання студенти мають вміти моделювати уроки зі суспільствознавчих предметів різних видів і типів, вільно добирати та оперувати методами і прийомами навчання предмету, постійно вдосконалювати свої професійні вміння протягом життя. Крім того, курс спрямований на отримання студентами теоретичних знань та практичних умінь, які дадуть їм змогу адекватно і ефективно використовувати одержані навички у майбутній професійній діяльності.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Програмні компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в основній (базовій) школі і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською - державною мовою; отримувати і передавати професійну інформацію іноземною мовою.

ЗК 6. Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності з дотриманням етичних норм і цінностей сучасного суспільства, діяти громадсько і соціально відповідально та з почуттям поваги до оточуючих.

ЗК 7. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, забезпечувати особисту та групову відповідальність за дотримання виконавської дисципліни. вміння визначати і наполегливо реалізовувати поставлені завдання і взяті обов'язки.

ЗК 10. Здатність поважати мультикультурність і різноманітність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

ФК 2. Здатність забезпечувати навчання учнів українською - державною мовою; формувати та розвивати їх мовно-комунікативні вміння і навички в області історії та суспільствознавства.

ФК 4. Здатність застосовувати інтерактивні методи і сучасні освітні технології навчання, формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами історичних і суспільствознавчих предметів, інтегрованого навчання.

ІК 4. Здатність інтегрувати набуті знання з історичних та інших гуманітарних наук в самостійну систему, виявляти цілісність знань та умінь.

ІК 5. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України. Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

ПК 9. Здатність використовувати в професійній діяльності нові підходи до шкільної історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства та процесу євроінтеграції, з метою формування історичної свідомості, національної пам'яті, здійснення громадянсько-патріотичного виховання.

Результати навчання:

РН 1. Відтворювати основні концепції та принципи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

РН 2. Демонструвати вміння навчати учнів державною мовою; формувати та розвивати їх мовно-комунікативні уміння і навички засобами навчального предмету та інтегрованого навчання.

РН 3. Називати і аналізувати методи цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікувати форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти.

РН 4. Здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку.

РН 5. Вибирати відповідні форми та методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; аналізувати динаміку особистісного розвитку учнів, визначати ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

РН 6. Називати і пояснювати принципи проектування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технології здоров'язбереження під час освітнього процесу, способи запобігання та протидії булінгу і налагодження ефективної співпраці з учнями та їх батьками.

РН 7. Демонструвати знання основ фундаментальних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН 8. Генерувати обґрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами.

РН 11. Виявляти навички роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснювати необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання тендерного паритету у професійній діяльності.

РН 12. Аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

РН 13. Демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

ПРН 4. Демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.

ПРН 5. Використовувати краєзнавчу складову курсу історії для активізації пізнавальної діяльності учнів; організовувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини України та світу з навчальною, науковою і просвітницькою метою.

ПРН 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12 / 8 для заочної форми навчання

семінарські заняття / практичні / лабораторні		18 / 6	
самостійна робота		60 / 76	
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний /вибірковий
I	014 Середня освіта	IV	Нормативний
Тематика навчальної дисципліни			
Тема		кількість год.	
		лекції	заняття сам. роб.
Тема 1. Методика навчання суспільствознавства як педагогічна наука. Суспільствознавча освіта в умовах НУШ.		4	4
Тема 2. Зміст суспільствознавчої освіти в ЗЗСО.		4	4
Тема 3. Основи теорії суспільствознавства. Особливості формування світогляду на уроках суспільствознавства.		2	4
Тема 4. Загальні підходи до викладання суспільствознавчих предметів. Робота з підручниками. Компетентнісний підхід.		2	4
Тема 5. Методика формування соціологічних знань.		2	4
Тема 6. Особливості навчання правознавства в школі.		2	4
Тема 7. Медіаосвіта при викладанні суспільствознавства.		4	4
Тема 8. Методика навчання громадянської освіти.		2	4
Тема 9. Формування економічних понять під час навчання суспільствознавчих предметів.		2	4
Тема 10. Підготовка майбутнього вчителя до викладання суспільствознавства в школі.		4	20
Тема 11. Інклюзивне освітнє середовище під час викладання суспільствознавчих предметів.		2	4

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Шкала оцінювання				
	Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
	90-100	відмінно	5	A	зараховано
	80-89	добре	4	B	
	70-79			C	
	60-69	задовільно	3	D	
	50-59			E	
	26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)			
	1-25	незадовільно			
	<p>Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів:</p> <p>20 балів – усні відповіді на семінарських заняттях. Підсумковий бал за семінарські заняття визначається на основі вирахування середнього арифметичного із всіх усних оцінок;</p> <p>20 балів – письмові (тестові) контрольні роботи (3 контрольні роботи по темах лекцій + 2 контрольні роботи по темах семінарських занять). Максимальний бал за кожну роботу – 5;</p> <p>10 балів – самостійна робота студентів (підготовка 2-х план-конспектів уроку на визначену тему із суспільствознавчих курсів). Максимальний бал за кожен із план-конспектів – 5 б.</p> <p>50 балів – підсумкова екзаменаційна робота.</p>				
Вимоги до письмових робіт	<p>Письмові контрольні роботи передбачені на 4 семінарі (за темами 1, 2, 3 і 4 семінарів) та на 8 семінарі (за темами 5, 6, 7 і 8 семінарів). Передбачено 2 розгорнуті запитання, час виконання – 30 хвилин. Максимальний бал за кожну із робіт – 10 балів (по 5 балів на кожне запитання. Структура оцінювання відповіді на розгорнуте запитання:</p> <p>1 б. – відповідь складається із 1–2 речень, містить узагальнюючу інформацію або одиничні конкретні факти.</p> <p>2 б. – відповідь не структурована, вступ і висновок відсутні; студент демонструє знання окремих фактів або допускає значні помилки; не володіє ключовими поняттями методики навчання історії та суспільствознавчих предметів; узагальнення відсутні.</p> <p>3 б. – відповідь структурована в рамках основної частини, не містить яскраво вираженого вступу чи висновку; студент розкриває суть питання із значними пробілами та</p>				

	<p>розривами; демонструє знання найбільш важливих термінів, понять, допускає значні помилки; на задовільному рівні володіє матеріалом; у відповіді практично відсутні узагальнення або вони дуже фрагментарні.</p> <p>4 б. – відповідь структурована, містить або вступ або висновок; студент розкриває суть питання із певними пробілами та розривами; демонструє знання значної кількості термінів і понять, проте допускає окремі помилки; володіє матеріалом із запропонованих проблем методики навчання історії і суспільствознавчих предметів; робить фрагментарні узагальнення, усвідомлює роль і значення конкретних подій.</p> <p>5 б. – відповідь детально структурована, містить вступ, основну частину та висновок; студент повноцінно розкриває відповідний матеріал в рамках конкретного питання; демонструє знання значної кількості конкретних термінів, понять, особливостей методики навчання історії і суспільствознавчих предметів; на високому рівні володіє навчальними програмами, особливостями організації роботи вчителя, інноваційними методами і прийомами; водночас робить узагальнення та висновки з питання, розуміє ширший контекст предмету, демонструє володіння науковою літературою з теми.</p> <p>Тестові контрольні роботи проводяться за підсумками кожної лекційної теми у формі тестування в системі дистанційного навчання. Тестування включає 15 запитань; час виконання – 15 хвилин. Тестова робота по самостійній роботі включає 30 запитань, час виконання – 30 хвилин.</p> <p>Вимоги до презентації по самостійній роботі: мінімальний обсяг – 20 слайдів; візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; всі елементи презентації мають бути підготовлені студентом самостійно, із дотриманням вимог академічної доброчесності.</p>
Семінарські заняття	<p>Виступи на семінарських заняттях оцінюються за 5-бальною шкалою. Під час виставлення оцінок у електронному журналі враховується наступне співвідношення 5-бальної і 100-бальної систем оцінювання:</p> <p>5+ – 100 б. 5 – 93 б. 5- – 87 б. 4+ – 80 б. 4 – 73 б.</p>

	<p>4- – 67 б. 3+ – 60 б. 3 – 53 б. 3- – 47 б. 2+ – 40 б. 2 – 33 б. 2- – 27 б. 1+ – 20 б. 1 – 13 б. 1- – 7 б. Відмова від виступу – 1 б. Активна усестороння участь на занятті може оцінюватися у 0,25 або 0,5 б. до загального рейтингу, які додаються до підсумкової оцінки наприкінці семестру. Максимальна кількість балів, яка може бути добавлена в такий спосіб – 4 б.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Студент допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх пропущених занять і негативних оцінок (негативною оцінкою вважається оцінка, яка в електронному журналі становить 40 б. і нижче); виконання усіх передбачених форм роботи. Для отримання підсумкової оцінки загалом протягом семестру та під час екзамену студент зобов'язаний отримати як мінімум 50 б. Для допуску до екзамену студент повинен набрати протягом семестру як мінімум 25 б.</p>
Підсумковий контроль	<p>Здійснюється у формі письмової екзаменаційної роботи.</p>

7. Політика навчальної дисципліни

Політика курсу полягає у послідовності набуття знань, умінь і навичок у ході лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Під час практичних занять, пов'язаних із симуляціями уроків, необхідними умовами для допуску студента до заняття є наявність самостійно написаного план-конспекту уроку на задану тему.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За

умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – четвер, 15.00 год. – 17.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недобропорядності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентіві (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.

8. Рекомендована література

- Абашкіна Н.В. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: посібник. Черкаси: Вибір, 2000. 22 с.
- Баханов К. О. Навчання історії в школі : інноваційні аспекти [Текст]. Х. : Основа, 2005. 128 с.
- Бондар В., Шапошнікова І. Управління формуванням професійної компетентності вчителя. Освіта і управління. – 2006. – Т.9 (№2). – С. 20-27.
- Буднікова, С. Л. Розвиток логічного мислення в умовах компетентісно-зорієнтованого підходу до навчання на уроках правознавства [Текст]. Історія та правознавство. 2010. № 13. С. 6-9.
- Галлагер К. Викладання історії в контексті сприймання демократичним цінностям і терпимості: викладання і вивчення історії в школі. Посібник для вчителів [Текст]. К. : Генеза, 1998. 47 с.
- Гладуш В. Інклюзивна освіта в Україні: успіхи, проблеми, перспективи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729855/1/%D0%86%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%85%D0%B8.%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8.%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8.pdf>
- Державна національна програма «Освіта» Україна ХХІ століття. К. : Райдуга, 1994. 61 с.
- Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/>.
- Десятов Т. М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття) : монографія / за заг. ред. Н.Г. Ничкало. К. : АртЕк, 2005. 422 с.
- Дубасенюк О.А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя. Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства: зб. наук. Праць молодих дослідників / за заг. ред. О.С. Березюк, Л.О. Глазунової. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 10-16.
- Інклюзивна освіта в Україні: успіхи, проблеми, перспективи.
- Кметь В. Використання пізнавальних завдань у навчанні історії [Текст]. Історія України. 2005. № 46. С. 8-10.
- Кожем'яка О. Організація дослідницької діяльності як засіб формування ключових компетентностей учнів у ході вивчення історії [Текст]. Історія України. 2009. № 13, квітень. С. 13-15.
- Колупасва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія]. К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
- Комаров В. До питання про систему методів навчання історії в школі. Історія в школах України. 2003. №5. С. 26-29.
- Комаров В. До питання про систему методів навчання історії в школі. Історія в школах України. 2003. №5. С. 26-29.
- Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика: монографія / [Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима]. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.
- Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : «К.І.С.», 2004.
- Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. Шлях освіти. 2000. №3. С. 2-5.
- Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів [Текст]. К. : Плеяда, 2006. 217 с.
- Ксьондзик Т. Проблемне навчання як засіб формування культури історичного мислення [Текст]. Історія України. 2005. № 43 (22 лист.). С. 10–13.

Курилів В. Методика викладання історії : навч. посіб. Х.; Торонто : Ранок, 2008. 256 с.

Ладиченко Т. В., Бакка Т. В., Желіба О. В. Суспільствознавство. Методичний посібник для вчителів. К.: Аконт, 2005. – 160 с.

Левшин М. Інтегративно-синергетична модель проектування особистісно орієнтованих технологій навчання і виховання. Вища освіта України. 2004. № 1. С. 36-40.

Малієнко Ю. Б. Виховні аспекти змісту підручників “Історія Середніх віків”. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. К. : Педагогічна думка, 2014. Вип. 14. 866 с. С. 382–383.

Малієнко Ю. Б. Пам’ятки культури у змісті всесвітньої історії. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання. 2013. № 10. С. 3–21.

Мальцева О. Розвиток культури мислення на уроках історії [Текст]. Історія України. 2002. № 33–34 (вер.). С. 20–30.

Миськів Л. До проблеми визначення поняття «інклюзивна освіта». URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/39.pdf>.

Михайлів, Т. В. Розвиток критичного мислення учнів в контексті компетентісно орієнтованого навчання історії [Текст]. Історія та правознавство. 2009. № 19/21, липень. С. 4-29.

Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії [Текст]. Х. : Вид. група «Основа», 2005. 192 с.

Мокрогуз, О. Як поєднати систему оцінювання навчальних досягнень з компетентісно-орієнтованим навчанням історії [Текст]. Історія в школах України. 2009. № 5. С. 14-16 ; № 11. С. 30-39. (Поч. № 4).

Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Історія України; Всесвітня історія; Основи правознавства. 5–9 класи. К. : Видавничий дім “Освіта”, 2013. 96 с.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://univd.edu.ua/index.php?id=99&lan=ukr>.

Нікітіна І. П., Нікітін Ю. О., Шеліхова В. В., Кожемяка О. Л. Науково-дослідницька діяльність учнів. 5-11 клас. Х.: Вид. група «Основа», 2006. 144 с.

Осадчук, Р. Інноваційні підходи до розвитку комунікативної компетентності учнів [Текст] : [на прикладі теми: "Київська Русь за князювання Святослава" : 7 кл.]. Історія в школі. 2005. № 9. С. 16-19.

Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи : Матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції з міжнародною участю (14–16 червня 2018 р., м. Мелітополь, Україна) / Ред.-упоряд. Дубяга С. М., Чорна В. В., Яковенко І. О. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 289 с.

Островський, В. Тестовий контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з історії в контексті компетентісного підходу [Текст]. Історія в школах України. 2010. № 2. С. 4-11.

Педагогічна майстерність : підручник [Текст] / за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.

Позняк О. Генеза поняття «інклюзивне освітнє середовище». URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/29.pdf>.

Пометун О. І. Практика реалізації компетентісного підходу в суспільствознавчих дисциплінах. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : “К.І.С.”, 2004. 112 с. С. 105–107.

Пометун О. Методика навчання історії в школі [Текст]. К. : Генеза, 2006. 328 с.

Скиба В. Суспільствознавчі дисципліни: концепція викладання. Рідна школа. 1997. №9. С.41– 47.

Смагіна Т. Формування громадянської компетентності учнів на уроках правознавства [Текст]. Історія в школах України. 2007. № 5. С. 32-33.

Старева А. М. Методика навчання історії: особистісно-орієнтований підхід : навчально-методичний посібник. Частина II [Текст] / А. М. Старева. – Миколаїв : «Ліон», 2007. 200 с.

Терно С. Історичне мислення: як його розвивати? Історія в школах України. 2007. № 5. С. 8–12.

Терно С. О. Теорія та методика навчання історії : Практикум для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Історія та археологія» [Текст]. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 36 с.

Терно С. Як підвищити вмотивованість вивчення історії [Текст]. Історія в школах України. 2004. № 8. С. 22–26.

Терно С. Як підвищити вмотивованість вивчення історії [Текст]. Історія в школах України. 2004. № 8. С. 22–26.

Тодосійчук, В. Формування предметних та ключових компетентностей учнів на уроках історії [Текст] : із досвіду роботи. Історія України. 2009. № 18, травень. С. 10-13.

Українська історична дидактика [Текст]. – К. : Генеза, 2000. – 367 с.

Чумак А. Розвиток історичного мислення в процесі вивчення вітчизняної історії та його вплив на історичну свідомість. Виховання і культура. 2001. №1. С. 78-83.

*Викладач (Паска Богдан Валерійович,
доцент кафедри історії України
і методики викладання історії)*